

xarxa
de centres oberts de Barcelona

Els Centres Oberts a la ciutat de Barcelona
Avançant cap a una diagnosi compartida

1

Una visió general de la ciutat.

Tendències socio-demogràfiques i de les polítiques socials.

- Tendències socio-demogràfiques i de l'estructura social
- Tendències i orientacions en les polítiques socials
- Algunes estratègies i serveis tipus d'atenció a la infància

2

Els centres oberts com a servei

- La missió dels centres oberts

3

Els centres oberts de la ciutat de Barcelona

- 1 Distribució territorial
- 2 Els usuaris dels centres oberts
- 3 Oferta d'activitats i serveis
- 4. La dimensió relacional i comunitària
- 5 Personal , organització, finançament

4

Temes clau per a la reflexió. Proposta

1. Una visió general de la ciutat tendències socio-demogràfiques i de les polítiques socials

“La tasca diària dels centres oberts evidencia els canvis demogràfics i culturals que s’estan produint a la ciutat. Si abans la principal problemàtica del barri eren les situacions de pobresa, ara es troba juntament amb la immigració, la monoparentalitat, la sobreocupació dels habitatges, etc.”
(de les entrevistes realitzades)

1. Tendències socio-demogràfiques i de les polítiques socials

L'Associació Barcelona per l'Acció Social ha endegat l'elaboració del *Marc Estratègic de Benestar Social*, un procés d'anàlisi i participació per tal de definir conjuntament els criteris i prioritats de les polítiques de Benestar Social de la ciutat.

En el procés d'elaboració d'aquest document s'ha fet un esforç per sintetitzar els deu fets que han canviat la ciutat en els darrers 10 anys i que poden tenir més implicacions per a les polítiques socials i la construcció del benestar social: (Vegeu www.bcn.cat/abas):

1. Increment del nombre de persones grans i heterogeneïtat creixent del col·lectiu
2. Increment del nombre de persones immigrants: Noves pautes de diversitat cultural i familiar.
3. Diversificació de les estructures de les famílies: Coexistència de diferents models d'agrupació familiar
4. Desigualtats econòmiques, pobresa i diversificació dels riscos d'exclusió social: Increment dels nivells d'activitat i d'ocupació, precarietat laboral i pautes d'inserció fràgils al mercat laboral.
5. Fort increment del cost del sòl i l'habitatge: Dificultats socials d'accés a l'habitatge a preus de mercat.
6. Canvis cap a la ciutat del coneixement i rellevància de l'educació al llarg de tota la vida: Pautes d'accés desigual al capital educatiu i cultural.
7. Individualització de les relacions socials i noves formes de solidaritat: Emergència de la desigualtat en relació a l'accés a les xarxes de capital social.
8. Noves pautes de vida quotidiana: Increment de la interdependència entre els municipis de l'Àrea Metropolitana i nous usos emergents del temps i de l'espai urbà.
9. Redefinició de les demandes i les expectatives socials: Innovació en els continguts de les polítiques públiques
10. Canvis en les formes de provisió i gestió dels serveis socials: Pautes de relació canviants entre les administracions públiques, la iniciativa social i el paper de les empreses en la gestió del benestar.

Hem considerat rellevant destacar aquelles conseqüències que tenen un major impacte en la funció i missió dels centres oberts.

■ **Canvis en la organització del temps:
Augment de les dificultats de conciliació de la vida laboral,
familiar, personal i social.**

Les llargues jornades laborals, així com la incorporació massiva de la dona al mercat de treball, comporta importants disfuncions entre els "horaris familiars" i els "horaris dels infants" amb implicacions importants en relació a la manca d'equitat entre el temps de la família i el temps de l'escola.

L'organització del temps, doncs, esdevé una nova forma d'exclusió social i una font de desigualtats socials que afecta de forma molt marcada a determinats col·lectius, especialment les famílies monoparentals o amb escassos recursos socials (família, xarxes socials, etc.).

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa:

- *Actualment, hi ha nous problemes, sobretot de conciliació dels pares. Deixen els fills al CO perquè saben que estaran ben cuidats i no al carrer, sobretot els migdies. Per les tardes es fan més tasques de tipus relacionals, que aprenguin a relacionar-se fora de l'escola, reforç escolar, etc.*
- *També és un espai on els nanos poden estar per no estar al carrer fins que arriben els pares.*
- *Aproximadament un 60% dels nois tenen algun tipus de factor de risc d'exclusió social. Els altres el problema és la conciliació d'horaris dels pares (també una falta de recursos per fer altres activitats), però no tenen famílies desestructurades.*

- Canvis cap a la ciutat del coneixement i rellevància de l'educació al llarg de tota la vida: Pautes d'accés desigual al capital educatiu i cultural.

L'accés al lleure educatiu i als recursos culturals com una forma emergent d'exclusió.

Les noves formes de desigualtat venen condicionades en bona part per l'accés a l'educació i el capital cultural.

L'estatus socioeconòmic, educatiu i ocupacional de la família es relaciona amb diferències en disponibilitat de determinats recursos educatius i en la forma d'utilitzar aquests recursos.

La correlació entre un increment de la població infantil i jove amb pobresa i origen cultural diferent comporta la intensificació de la problemàtica social vinculada a l'escola.

És especialment necessari tenir en compte el col·lectiu d'alumnes amb dificultats d'aprenentatge (per limitacions personals, problemes d'adaptació al sistema escolar, bloqueig emocional) que no assoleixen els requeriments mínims del sistema educatiu formal.

Algunes dades:

- El 90% dels fills de pares amb nivells d'estudi superiors es connecta a Internet, davant d'un 58% dels fills de pares amb nivells d'estudis elementals. La majoria de nois accedeixen a internet des de casa, sobretot les classes altes i mitjanes. Els de classes baixes ho fan a l'escola, casals o biblioteques de barri).
- S'està produint una especialització social dels centres educatius: augment de la presència d'alumnes estrangers a l'escola pública. El 73% d'alumnes estrangers està matriculat a escoles de titularitat pública, en alguns barris el 90%; en el cas dels autòctons només un 34%.
- Més de dues terceres parts dels alumnes procedents de països amb poder adquisitiu baix no accedeixen als estudis postobligatoris. Font: FUNDACIÓ JAUME BOFILL: Família i Educació a Catalunya: L'ocupació del temps fora de l'horari lectiu dels nois i les noies de primària i els recursos materials disponibles a les llars. Barcelona, 2006.

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa:

- *L'educació no formal és cada cop més important. Els valors relacionals i cívics són claus en els processos d'exclusió social. Problemes de falta d'equipaments gratuïts per desenvolupar activitats extraescolars*
- *Al barri tampoc hi ha espais i equipaments per realitzar activitats extraescolars gratuïtes.*
- *Hi ha una gran manca d'oferta d'equipaments per als infants i adolescents al barri i molts acaben aquí.*
- *El paper dels centres oberts s'ha de complementar amb altres equipaments al barri (ludoteques, etc.) són serveis complementaris molt importants, no es poden substituir.*
- *Existeix una manca d'espais i equipaments en el territori per portar a terme un projecte comú pels adolescents.*

- Diversificació de les estructures de les famílies/ Individualització de les relacions socials

La situació de les dones soles amb fills (i/o dones soles) i famílies immigrants amb escassos recursos econòmics i socials en el territori: formes de vulnerabilitat familiar emergents

Els canvis en les estructures de les llars han tingut un efecte rellevant en la situació de la pobresa de la ciutat, ja que la ruptura de les unitats de convivència fa augmentar el risc de pobresa, sobretot per a les dones i els menors d'edat.

Es constata un augment del nombre de famílies monoparentals, on la persona principal de la família és una dona sola.

L'atenció i el suport a les famílies monoparentals i, dins d'aquest grup, el de dones joves amb un perfil de precarietat econòmica, formació escassa i maternitat precoç constitueix un repte important.

Algunes dades:

- En els últims anys s'ha produït un procés de reducció de les llars amb tres o més persones i, en canvi, han augmentat considerablement les d'una o dues persones. Les llars amb una única persona han augmentat un 49% entre 1991 i 2001. Font: ASSOCIACIÓ BARCELONA PER L'ACCIÓ SOCIAL: Marc Estratègic de Benestar Social. Barcelona, 2006
- Les famílies monoparentals representen un 8 per cent de la totalitat de famílies amb fills Font: LLUÍS FLAQUER: Las políticas familiares en una perspectiva comparada. Barcelona, 2000.
- Les dones són caps de família a vuit de cada deu llars monoparentals. Font: CRISTINA BRULLET: Les famílies al segle XXI: Transformacions i tendències. Barcelona, 2004

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa:

- *Han incrementat molt les famílies monoparentals.*
- *La problemàtica econòmica s'ha superat... ara la família que ve és la que acaba d'arribar al país. Els CO s'han convertit en centres d'urgència per aquests nanos. Hauríem de dedicar més temps a fer visible les situacions de risc. És molt complex determinar què és risc social, això canvia en funció del barri.*

- Increment del nombre de persones immigrants: Noves pautes de diversitat cultural i familiar.

La gestió de la diversitat cultural

Barcelona, al igual que el conjunt de Catalunya, ha rebut en els darrers anys l'impacte de la nova immigració i aquesta s'ha convertit en el principal factor d'impacte i de canvi social a la ciutat.

Fa uns anys es feia molt d'èmfasi en les polítiques d'acollida, en reforçar aquells aspectes -serveis, equipaments, programes que puguin actuar com a xarxes "d'anclatge" i acollida- .

Actualment, atès que hi ha un gran nombre d'immigrants que ja porten uns anys a la ciutat , augmenta la importància de les polítiques i els processos d'arrelament al territori i comença a aparèixer el debat sobre com gestionar i prevenir els conflictes que poden sorgir de la convivència intercultural a la ciutat

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa:

- *Cal un debat de com integrar els nois/es immigrants al barri sense que perdin la seva identitat i els altres els acceptin.*
- *Cal treballar per evitar els conflicte interculturals.*
- *Importància de l'ús de tècniques de mediació en situacions de conflicte.*
- *Al barri no trobem gaires problemes d'integració dels immigrants, enfoquem la nostra tasca a normalitzar-los, no a tractar-los d'immigrants que s'han d'integrar*

■ Desigualtats econòmiques, pobresa i diversificació dels riscos d'exclusió social

En el marc de la societat industrial, les desigualtats operaven en un eix de lògica vertical, de caràcter econòmic, i del tot predominant sobre qualsevol altra possible dimensió de l'estructura social.

En aquell context històric, el concepte de pobresa descrivia la realitat d'un col·lectiu social caracteritzat per un baix nivell relatiu de renda personal. Actualment el concepte de pobresa resulta insuficient per descriure de forma completa la realitat, el concepte d'exclusió social engloba la pobresa en tant que factor de risc, però va una mica més enllà i descriu múltiples factors i dimensions que generen dificultats intenses d'accés als mecanismes bàsics de desenvolupament humà, per part de la població

Algunes dades:

- Alts nivells de pobresa infantil: a Catalunya el 11% del total dels menors de 16 anys viuen en condicions de pobresa.
- Les llars monoparentals constitueixen un 24,75% dels expedients tramitats del PIRMI i un 34,44% dels beneficiaris. Font: ASSOCIACIÓ BARCELONA PER L'ACCIÓ SOCIAL: Marc Estratègic de Benestar Social. Barcelona, 2006

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa:

- *De la pobresa econòmica de fa uns anys s'ha passat a la "pobresa social", (integració d'immigrants, monoparentalitats, problemes de conciliació, familiars que no s'impliquen...).*

- Fort increment del cost del sòl i l'habitatge: Dificultats socials d'accés a l'habitatge a preus de mercat.

Augment de les situacions d'infrahabitatge

L'accés a l'habitatge continua sent una de les principals demandes socials, juntament amb la feina, a la ciutat de Barcelona, degut sobretot, a la forta inflació de preus que s'ha viscut en l'última dècada. Aquesta demanda afecta principalment a determinats col·lectius, com ara els joves, que veuen limitada la seva capacitat d'emancipació; els immigrants o les persones grans amb pocs ingressos.

Les situacions d'infrahabitatge (Famílies amb fills que viuen en una sola habitació, etc.) són un nou aspecte a abordar.

Algunes dades:

- A la ciutat de Barcelona, des de 1985, el preu del metre quadrat ha passat d'uns 360 €/m² a 3.746 €/m² l'any 2004. Això suposa que el seu valor s'ha multiplicat per deu en vint anys.
- A la ciutat de Barcelona, el mercat immobiliari, i molt especialment, el d'obra nova, manté la trajectòria a l'alça de preus molt per sobre de la capacitat adquisitiva de les llars. Font: ASSOCIACIÓ BARCELONA PER L'ACCIÓ SOCIAL: Marc Estratègic de Benestar Social. Barcelona, 2006

Necessitats i demandes en continuïtat...

- **L'absentisme escolar durant l'etapa de la secundària.**
- **Les dificultats de relació en el si de la família.**
- **Conductes pre-delictives i delictives al carrer.**
- **El consum de drogues i conductes de risc associades.**
- **Trastorns de comportament associats a problemes de salut mental.**

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa:

- *Les principals problemàtiques són el fracàs escolar o els problemes derivats de passar-se el dia al carrer (drogodependències, delinqüència, etc.). A part hi ha nois que necessiten ajuda psicològica, que no troben resposta a la xarxa pública per als seus problemes.*
- *És important posar límits al paper del Centre Obert com a centre de dia de salut mental*

2. Tendències i orientacions en les polítiques socials

Les polítiques públiques que s'han promogut des de l'Ajuntament de Barcelona, en els últims anys, han donat resposta a diferents necessitats i prioritats que han anat evolucionant juntament amb la ciutat i s'han anat adaptant a les noves necessitats de la ciutadania.

- En els vuitanta, era prioritari donar resposta a una important crisi econòmica amb greus conseqüències d'atur i de pobresa econòmica. Per tant, es buscaven polítiques de xoc, reactives, per fer front a aquesta situació. A principis dels anys noranta, tot i ser un període de gran dinamisme econòmic i social de la ciutat, s'evidencien noves demandes socials com la igualtat de gènere, l'educació i la cultura, l'impacte demogràfic de la gent gran i noves malalties com la SIDA. A partir de mitjans dels noranta fins els nostres dies, l'ocupació del sòl fa incrementar molt els preus dels habitatges, fet que genera noves tensions socials al igual que el fenomen de la immigració.
- Una de les prioritats que més ha canviat ha estat la de **les polítiques d'atenció a la infància**. Si bé durant els anys vuitanta les demandes de serveis d'atenció i educació per als infants que no estaven en l'edat d'escolarització obligatòria anava disminuint, a partir de mitjans dels noranta, degut principalment a la incorporació de la dona al mercat laboral i la l'augment de la natalitat gràcies a la població immigrant, aquestes demandes es troben en expansió.
- Les mesures de suport a la conciliació de la vida familiar i laboral (els serveis a la petita infància), la orientació als pares i mares en la seva funció educativa i el treball amb els adolescents són alguns dels nous eixos de les polítiques de suport a les famílies.
- També s'han produït **canvis pel que fa a les prioritats de gestió i organització de les polítiques socials**. En els últims anys, el Sector de Serveis Personals ha desenvolupat polítiques de treball transversal i ha promogut l'elaboració d'estratègies compartides amb el conjunt d'actors de la ciutat
- El treball relacional o comunitari juntament amb els altres actors (públics o privats) ha passat a ser una prioritat per fer front a les noves conseqüències socials. Des de l'àmbit dels serveis socials i des de l'àmbit local, cal emfatitzar aquesta nova visió i manera de treballar: facilitar i promoure el treball transversal, la creació de Xarxes i espais de coordinació entre administracions, departaments, entitats i altres tipus d'actors.

3. Algunes estratègies i serveis tipus d'atenció a la infància

Les línies d'actuació en relació a les polítiques de suport a les famílies abasten diferents dimensions:

■ **serveis de suport a la conciliació de la vida laboral i familiar**

- Serveis a la infància de 0-3 anys. (Oferta de places en Escoles Bressol (temps complert i parcial).
- Serveis per als infants fora de l'horari escolar (ús de les escoles fora de l'horari escolar, activitats extraescolars, suport a l'estudi dels infants, oferta d'activitats de lleure organitzat –casals d'estiu, etc.
- Promoció de temps i espais d'activitats compartides entre els pares i els fills
- Polítiques de suport a la flexibilització de la jornada laboral i corresponsabilitació entre homes i dones

■ **Orientació parental sobre la pròpia funció educativa.**

- Promoció de programes (formatius, d'assessorament, etc.) dirigits a pares i mares per a l'adquisició de competències educatives i suport en la tasca educativa.
- Promoció del debat social sobre el rol educatiu dels pares i mares.
- Foment de la relació pares-escoles-ciutat
- Suport específic en l'educació dels adolescents..
- Serveis d'orientació, assessorament i atenció als adolescents i les seves famílies
- Projectes de informació/prevenió de conductes de risc.

■ **Suport a les famílies en situació de vulnerabilitat econòmica i social.**

- Suport a les famílies que viuen en situació de pobresa
- Suport a les famílies amb problemes de caràcter convivencial
- Serveis d'atenció a situacions de violència intrafamiliar (maltractament infantil, violència de gènere i violència intergeneracional).
- Serveis d'orientació en la funció educativa i de mediació familiar.
- Suport a les famílies novingudes i a les minories ètniques
- Suport a famílies monoparentals.

2. Els Centres Oberts com a servei

“La funció dels Centres Oberts va més enllà del concepte del “lleure educatiu”. Porta a terme una **atenció intensiva** a l’infant, una **atenció referencial** per a les famílies i una **atenció preventiva** de situacions de trencament de la vida del infant i les seves famílies”
(de les entrevistes realitzades)

1. La missió dels Centres Oberts

D'acord amb el Decret 27/2003, de l'atenció social primària, els Centres Oberts es defineixen com "serveis diürns que realitzen una tasca preventiva, fora de l'horari escolar, que donen suport, estimulen i potencien l'estructuració i el desenvolupament de la personalitat, la socialització, l'adquisició d'aprenentatges bàsics i l'esbarjo, i compensen les deficiències socioeducatives de les persones".

- Els Centres Oberts són equipaments integrats en el sistema de serveis socials d'atenció primària i representen l'únic servei específic adreçat a infants i adolescents amb dificultats socials i familiars.
- Els Centres Oberts tenen com a principals objectius el desenvolupament personal i la integració social, prevenir i evitar el deteriorament i les situacions de risc, compensar dèficits socioeducatius i l'adquisició d'aprenentatges i competències.
- Els seus destinataris són els infants, adolescents i joves fins a 18 anys, prioritàriament aquells que es troben en situació de risc.
- En els seus inicis – els centres oberts sorgeixen com a recurs per a "Evitar l'entrada a centres d'internament d'infants amb problemes sociofamiliars greus, pel risc negatiu que comporta el desarrelament del barri i la ruptura dels vincles afectius positius" i respondre als problemes emergents a molts barris: absentisme escolar, rebuig a la institució escolar, inici en el consum de drogues, actes asocials, etc. Els centres diürns esdevenen una alternativa a l'escola i als centres de temps lliure per a la infància i a la adolescència que, per les seves característiques, no s'adaptin o siguin rebutjats per ells/elles.
- En el darrer decret (27/2003) de regulació de l'atenció social primària, de 21 de gener, s'estableix la tipologia dels serveis socials, entre els que es troben els centres oberts per a infants i adolescents incloent com a novetat que viuen en l'àmbit de l'àrea bàsica respectiva, que requereixen recolzament assistencial o formatiu.

- D'acord amb el que estableix la regulació vigent, actualment, els usuaris dels centres oberts, d'acord amb el criteri bàsic de la integració, són de dos tipus:
 - Nens i nenes que no són objecte d'intervenció per part dels professionals d'Atenció Social Primària ja que no tenen una situació considerada de risc social.
 - Nens i nenes les famílies dels quals són objecte d'intervenció per part dels Serveis Socials d'Atenció Primària per prevenir possibles situacions d'inadaptació i marginació.

- Segons el decret, la finalitat dels centres oberts és el desenvolupament personal i la integració social. Prevenir i evitar el deteriorament i les situacions de risc. Compensar deficiències socioeducatives i adquisició d'aprenentatges. Atendre a tots els menors en situació de risc.

- Les funcions:
 - acolliment i convivència.
 - Atenció individual i en grup.
 - Derivació i integració a recursos normalitzats de la comunitat.
 - Coordinació amb l'atenció primària pel treball familiar.

Reflexions que es fan des dels Centres Oberts de la Xarxa

- *El centre obert és el punt nodal de la xarxa i té un paper referencial. És l'ens que recull tota la informació del que li passa a l'infant. Assumeix un paper mobilitzador de la resta de serveis i és qui detecta les situacions d'emergència*
- *Els centre obert han de tendir a ser més especialitzats, tendim a agafar les persones amb més risc d'exclusió. Tot i així també és important donar-li continuïtat, que es normalitzi, també pot ajudar altres nanos.*
- *Un centre obert és molt diferent d'un Casal infantil ja que fem projectes individuals, per les famílies, etc. És una actuació molt més integral i ho fem fora de l'horari lectiu. El paper dels centres oberts s'ha de complementar amb altres equipaments al barri (ludoteques, etc.) són serveis complementaris molt importants, no es poden substituir. El centre obert té voluntat normalitzadora, hem de tenir nens amb problemes, però també nens normalitzats, sinó creem guetos.*
- *El paper del centre obert és el de donar suport i complementar el paper de la família i l'escola i arribar a on aquests no arriben.*
- *Les necessitats actuals dels nanos són: Problemes de conciliació horària Reforç escolar Integració dels immigrants. Els que vénen derivats de S.S. també es fa una tasca més assistencial. S'intenta que hi hagi continuïtat fins els 16 anys: tasca normalitzadora. El més important és la tasca preventiva que fa el CO. Hi ha una gran manca d'oferta d'equipaments per als infants i adolescents al barri i molts acaben aquí. (CO Don Bosco)*
- *La feina dels CO abans era més assistencial, ensenyar hàbits higiènics, alimentació, etc. Actualment, hi ha nous problemes, sobretot de conciliació dels pares. Deixen els fills al CO perquè saben que estaran ben cuidats i no al carrer, sobretot els migdies. Per les tardes es fan més tasques de tipus relacionals, que aprenguin a relacionar-se fora de l'escola, reforç escolar, etc. També han incrementat molt les famílies monoparentals*
- *Un 50% se'ls fa el PEI, els altres són nois normalitzats, no només fem feina assistencial. No volem que als CO només hi hagi immigrants o nois amb problemes perquè no s'estigmatitzin, l'objectiu és normalitzar-los*

▪

3. Els Centres Oberts de la ciutat de Barcelona

“A Barcelona hi ha una gran varietat de Centres Oberts d’Atenció a la Infància a Barcelona tant pel que fa a cobertura horària, personal, nombre d’infants atesos, varietat amb serveis, el treball comunitari i xarxa, etc. Les característiques d’aquests centres són diverses i existeixen pràcticament tantes realitats com centres.”

(de les entrevistes realitzades)

1. Distribució territorial

- **Els Centres Oberts de la Xarxa es troben distribuïts de forma desigual pel territori i amb molta més presència en determinats districtes que en d'altres.**
- Per Districtes, el que compta amb més Centres Oberts és Ciutat Vella (4 centres), seguit de Horta Guinardó i Sant Andreu amb dos centres, i Gràcia i Nou Barris on només n'hi ha un.
- Els centres oberts tenen un destacat caràcter territorial amb una forta vinculació amb l'entorn on desenvolupen la seva acció.

Reflexions que es fan des dels Centres Oberts de la Xarxa

- *La situació de cada CO és molt diferent en funció del barri. Al Raval les problemàtiques són molt diferents, tenen més situacions d'urgència que aquí.*
- *Actualment hi ha diferents models de CO's.*

2. Els usuaris dels centres oberts

D'acord amb el que estableix la regulació vigent, actualment, els usuaris dels centres oberts, d'acord amb el criteri bàsic de la integració, són de dos tipus: nens i nenes que no són objecte d'intervenció per part dels professionals d'Atenció Social primària ja que no tenen una situació considerada de risc social i nens i nenes les famílies dels quals són objecte d'intervenció per part dels Serveis Socials d'Atenció Primària per prevenir possibles situacions d'inadaptació i marginació.

Perfil infants i joves

Edats :

- Per edats, la major part dels Centres de la Xarxa atenen infants i joves des dels 6 a 18 anys, d'acord amb el que estableix la llei.
- A 2 centres de la xarxa l'edat mínima s'avança als 3 anys. S'apunta, com a reflexió que, si la missió dels Centres Oberts es prevenir el deteriorament de situacions de risc, és oportú començar a treballar amb els infants a edats més primerenques .
- Un altre aspecte a remarcar es l'especificitat del treball amb adolescents i joves, que no sempre es té prou en compte

Reflexions que es fan des dels Centres Oberts de la Xarxa

- *Es tendeix a assumir el centre obert com a servei d'atenció a la infància i s'oblida l'atenció a l'adolescència i joventut.*
- *El centre obert treballa en l'àmbit de la prevenció. Per aquesta raó s'entén que existeix una mancança d'aquest tipus de servei abans dels sis anys. Seria molt més adequat començar a treballar amb els infants a edats més primerenques per tal de poder prevenir els casos de risc.*

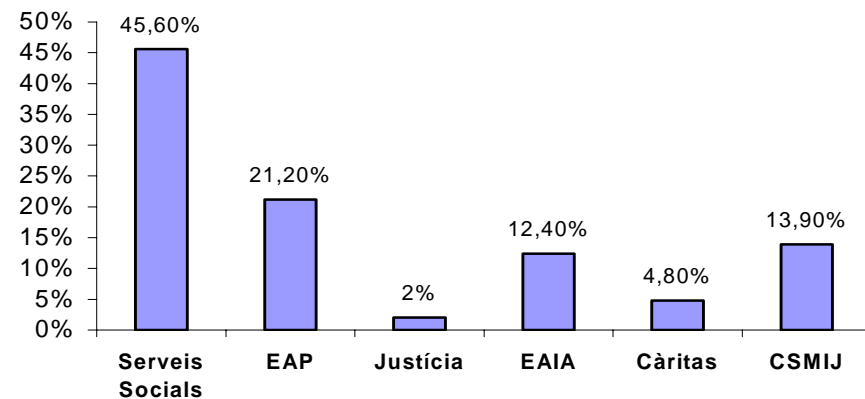
Àmbit territorial :

- Pel que fa a l'àmbit d'influència dels centres la gran majoria d'infants i adolescents són nois/es del barri o l'àmbit d'influència

Tipologia d'usuaris :

- Als infants/adolescents que es consideren en situació social de risc elevat se'ls fa un seguiment especial anomenat Procés Educatiu Individualitzat (PEI), en el que es plantegen uns objectius concrets a treballar adequats a les necessitats de cada noi/a.
- En relació als casos en què el seguiment dels menors és compartit, els CO fan aquesta tasca amb col·laboració amb Serveis Socials, l'EAP, CSMIJ, l'EAIA, Càritas o Justícia.
- En aquest sentit, gairebé la meitat dels menors que estan en seguiment compartit (el 45,6%) és amb col·laboració amb Serveis Socials i en un de cada cinc ho fan en col·laboració amb els EAP.

Casos en seguiment compartit

Formes d'accés:

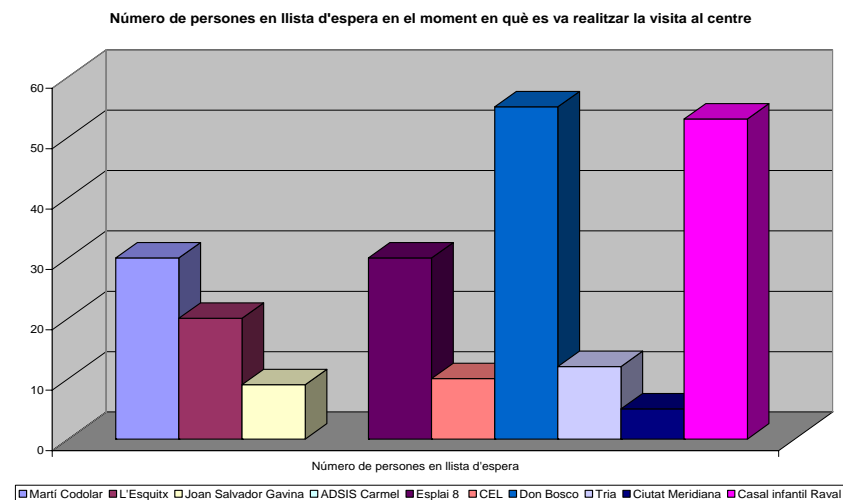
- Més de la meitat dels nois/es (54,52%) acudeixen als CO directament, els d'altres són derivats sobretot de Serveis Socials (19,85%); la resta provenen dels CEIP o dels IES, etc.

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa

- *Aproximadament un 60% dels nois tenen algun tipus de factor de risc d'exclusió social. Els altres el problema és la conciliació d'horaris dels pares (també una falta de recursos per fer altres activitats), però no tenen famílies desestructurades.*
- *Els centres oberts han de fer front a les noves realitats com per exemple l'existència d'infants discapacitats immigrants amb pocs recursos.*
- *Els centre obert han de tendir a ser més especialitzats, tendim a agafar les persones amb més risc d'exclusió. Tot i així també és important donar-li continuïtat, que es normalitzi, també pot ajudar altres nanos.*

Places:

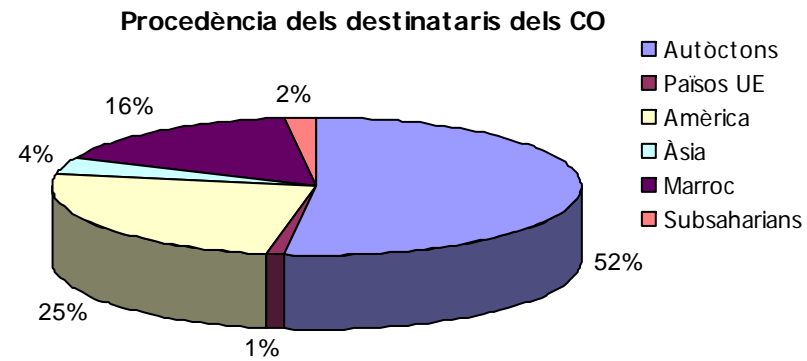
- La capacitat mitjana es situa en 60-70 infants.
 - El centre obert amb major capacitat és el Casal d'Infants del Raval amb 190 places. Només el Centre Educatiu i de Lleure, al Districte de Sant Andreu, té menys de vint places (14 places).
- El conjunt dels Centres Oberts d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència sumen un total de 785 places i atenen a una mitjana de 558 infants i adolescents al dia.
- La mitjana d'infants i adolescents inscrits en un curs és de 813.
- Tots els centres operen amb llista d'espera. En el moment de realitzar l'estudi s'estima una llista d'espera entorn els 190-200 infants. L'assistència al centre, es pacta en funció de les necessitats i la situació social, familiar, etc. de cada infant. (Això permet una certa flexibilitat en atendre la demanda – i incorporar infants que presentin situacions greus).

Horaris

- **El Centres Oberts porten a terme una atenció que varia en funció de les necessitats i situació social, familiar, etc. de cada infant. D'acord amb la missió dels centres aquesta hauria de poder ser intensiva en els casos que sigui necessari. .**
- **La major part dels Centres obren unes 20 hores setmanals en horari de tarda-vespre durant el curs escolar**
 - El Centre Obert Martí Codolar que també obre un matí per setmana així com el Centre Educatiu i de Lleure i el Centre Obert Joan Salvador Gavina que obren al migdia.
 - El centre obert que té un horari més ampli és el Centre Educatiu i de Lleure (29 hores per setmana) seguit pel Centre Obert Joan Salvador Gavina (25 hores a la setmana).
 - Només el Centre Obert Ciutat Meridiana obre menys de 20 hores setmanals (15 hores).
- Tots els centres oberts de la xarxa organitzen activitats a l'estiu (casals, colònies, etc.).
- Pel que fa a les vacances de Nadal, el 50% de centres la xarxa també organitza activitats. Alguns centres també organitzen activitats per Setmana Santa.
- Els centres tenen una certa flexibilitat en atendre la demanda – i incorporar infants que presentin situacions greus i urgents (redefinint els pactes d'assistència).

- En relació a la **procedència dels infants i joves**, hem de destacar que el percentatge de nois i noies de famílies de tercers països és molt significatiu (el 48% del total) si tenim en compte que la proporció nois/es immigrants en relació al total de menors de 19 anys de Barcelona és del 15,13%.
- Només una mica més de la meitat (52%) són autòctons, una quarta part (25%) són americans i un 16% són magrebins, la resta són asiàtics, dels països de la UE i subsaharians.

3. Oferta d'activitats i serveis

Distingim entre sis àmbits d'activitats i serveis que ofereixen els centres oberts:

- Informació i orientació (infant i famílies).
- Seguiment escolar i reforç de coneixements
- Servei d'activitats de lleure: jocs, tallers, sortides, etc.
- Informació i orientació
- Suport a les famílies
- Formació pre-laboral

a) Informació i orientació (infant i famílies).

- Els centres de la xarxa porten a terme la valoració, l'assessorament i la planificació de l'atenció a l'infant (PEI) així com treballen coordinadament amb els diferents agents: l'escola, els serveis socials, etc.
- En relació al treball social amb les famílies la majoria esmenta que aquest treball és fa d'una forma informal, com a part del procés de treball amb l'infant, erò hi ha consens en assenyalar la seva importància.

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa

- *El treball amb els pares es fa de forma molt informal, quan els vénen a recollir, etc.*
- *No es fan activitats específiques pels pares, es fa de forma informal, com a part del treball individual als nanos.*
- *Les activitats amb els pares són molt importants. Es fa molta tasca a la porta, quan vénen a recollir els nanos. Els educadors analitzen si vénen amb els pares, com es relacionen, etc.*
- *Les activitats amb els pares són molt importants. Es fa molta tasca a la porta, quan vénen a recollir els nanos. Els educadors analitzen si vénen amb els pares, com es*

relacionen, etc. També fem festes on convidem els pares i alguna trobada amb famílies. Hi ha molt interès en que participin.

- *La implicació dels pares és complicada. Intentem fer molt treball en família per establir relacions amb ells. Funciona de forma informal. Els pares que més haurien de treballar són els que és més difícil que vinguin.*

b) Seguiment escolar i reforç de coneixements

- **Tots els centres oberts de la xarxa fan activitats seguiment escolar i al reforç . Es el servei més sol·licitat per les famílies**
- Des dels Centres Oberts s'apunta que la diversitat d'escoles, ritmes de treball i continguts educatius sovint fa difícil una intervenció . En aquest sentit s'apunta la necessitat de millorar la seva articulació i coordinació a nivell territorial. (Els Pactes Territorials i els Plans Educatius d'entorn)
- Pel que fa a l'ús d'aules específiques com informàtica etc. esmentar que hi ha centres com l'Adsis del Carmel que tenen un Punt Òmnia en les seves mateixes instal·lacions i per tant, els adolescents en fan un ús regular. Altres centres utilitzen els punts d'informàtica que tenen en els barris (a la xarxa de biblioteques públiques, etc.).

Reflexions des dels Centres Oberts de la Xarxa

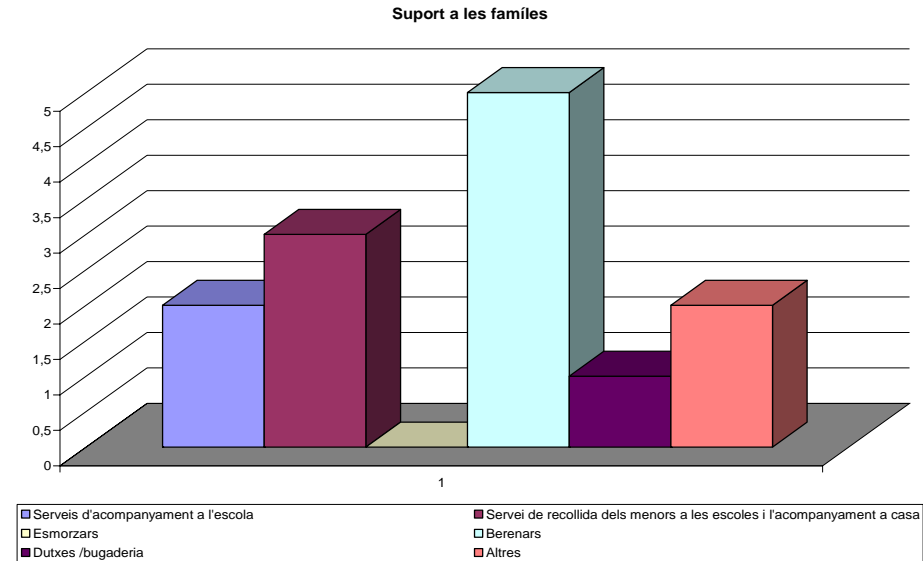
- *És molt important el treball en reforç escolar dels infants però és complicat i segurament mal resolt per la diversitat d'escoles, ritmes de treball i continguts educatius*
- *El reforç escolar és l'activitat amb mes llista d'espera. És de les activitats més demandades per les famílies.*

c) Servei d'activitats de lleure: jocs, tallers, sortides, etc.

- Tots els centres de la xarxa desenvolupa com a instrument educatiu activitats lúdiques de lleure com per exemple sortides, jocs, tallers amb els infants i adolescents

D) Suport a les famílies

- Les activitats per fomentar la participació i la implicació dels pares (per exemple sortides compartides, foment de l'autoorganització dels pares etc.) així com les actuacions formatives per a millorar les capacitats parentals només ho porten a terme, formalment 4 dels deu centres estudiats, tot i que hi ha consens en destacar la seva importància i la seva dificultat.
 - *En relació als pares, cada noi té un tutor que contacte amb les famílies, però no es fan activitats directament amb ells. Tot i això, com a objectiu d'aquest curs es proposa fer grups de pares, però els costa molt participar. El treball amb els pares es fa de forma molt informal, quan els vénen a recollir,*
 - *Cada vegada més, és més important el treball familiar a nivell de participació. Les famílies s'integren en l'estructura de l'entitat i participen en el procés.*
 - *També fem festes on convidem els pares i alguna trobada amb famílies. Hi ha molt interès en que participin.*
- En relació als **serveis complementaris que cobrien o compensaven dèficits importants** (–esmorzar, dutxes, etc.) hem de destacar que progressivament, en la mesura que altres entitats i serveis –pe les escoles els han anat incorporant en la seva oferta (pe, acollida a l'escola,) els han deixat de prestar. Només en un centre es fa el servei de dutxes i bugaderia i s'utilitza de forma molt puntual.
- Els servei berenar és el més utilitzat pels centres (5 dels 10). Pel que fa al servei d'acompanyament a l'escola i el servei de recollida dels menors el realitzen 3 dels 10 centres estudiats.

- Pel que fa a **les activitats de formació i inserció laboral** la majoria dels centres de la xarxa **fan seguiment i assessorament (educació no obligatòria)** . 3 centres porten a terme tallers, formació en habilitats per a la recerca de treball o tenen una borsa de treball en els centres.
- Per últim, l'àmbit **d'informació i orientació** 3 dels 10 centres de la xarxa porta a terme altres serveis d'informació i orientació en salut, formació i ocupació, servei d'assessoria jurídica i servei de recursos socials com la gestió i tramitació de PIRMI.

4. La dimensió relacional i comunitària

La relació amb els serveis socials d'atenció primària : recurs o punt nodal de la xarxa

- El decret preveu que en aquells casos que intervenen els Serveis Socials d'Atenció Primària i paral·lelament un centre obert, es definiran coordinadament els projectes educatius individuals, familiars i grupal de les persones objecte d'intervenció.

Reflexions que es fan des dels Centres Oberts:

- *La coordinació amb els SS és força complicada, depèn molt de la persona que ho porta i de la seva voluntat de coordinar-se.*
- *Portem molts anys treballant en xarxa amb els agents del barri, també es fa una reunió cada mes amb els S.S. i també amb les escoles. No obstant tot es fa de forma molt informal, depens de la bona voluntat de les persones. Falten mecanismes formals de comunicació i coordinació.*
- *Amb els SS, sovint hi ha molta mobilitat de treballadors que fa que es paralitzin projectes i es perdin maneres de fer. Aquí hem intentat formalitzar procediments de coordinació, però no trobem correspondència dels altres recursos, no segueixen aquests procediments.*
- *El centre obert és el punt nodal de la xarxa i té un paper referencial. És l'ens que recull tota la informació del que li passa a l'infant. Assumeix un paper mobilitzador de la resta de serveis i és qui detecta les situacions d'emergència.*

Les relacions (complementarietat, especialització) amb els altres agents educatius i socialitzadors del territori (serveis socials, educació, entitats de temps lliure...

- La coordinació dels CO amb els agents del territori i els altres recursos d'atenció a la infància és considera clau.
- Es destaca que, en general es fa molta tasca de coordinació però es troben amb enormes dificultats derivades principalment de la manca d'estructures més formalitzades i del reconeixement d'aquesta funció.

Reflexions que es fan des dels Centres Oberts:

- *Es fa molta coordinació amb l'escola i amb els serveis que l'envolten: educació especial, aules obertes, AMPA's, etc. També pertanyem al Consell Escolar del Districte i al Pla d'Entorn Educatiu del Raval i a l'Entorn escolar de la Fundació Tot Raval. Aquesta coordinació és bàsica, ells fan l'educació formal i nosaltres la no formal, no ens trepitgem gaire. (*
- *Es treballa en favor de la coordinació amb els diferents agents del territori mitjançant espais de reunions periòdiques. També es fonamental la participació del centre en totes les activitats i actes que es desenvolupen des dels barris.*
- *Hi ha força coordinació amb els altres equipaments educatius del barri. Es fan reunions periòdiques, etc. amb els tutors de l'escola, amb educadors. Intentem fer molt treball en xarxa, amb altres entitats, SS, altres CO's, etc. També es fan xerrades gratuïtes. Ens costa molt implicar el món escolar, els professors no tenen temps per més.*
- *Costa molt involucrar al món escolar. La coordinació amb les entitats del territori no forma part de la seva feina. A més no tenen temps, ho han de fer en el seu temps lliure.*
- *Falten molts recursos de temps i de personal per poder dedicar-se més a tasques de coordinació. Amb els contractes laborals de 20 hores no hi ha temps per planificar, definir estratègies, etc.*
- *Falta una estructura més formal, amb uns objectius ben definits perquè no depengui tant de la persona.*

- *La transversalitat i el treball en xarxa és complex i molt sovint difícil ja que existeixen ritmes diferents en la globalitat dels serveis. Aquest treball en xarxa depèn de la bona voluntat dels professionals. Cal garantir espais i temps.*
- *Cal un treball conjunt amb altres serveis del territori per tal de donar una resposta més integral*
- *És bàsic fer el seguiment dels nois i la coordinació amb els altres Serveis Socials, EAIA, etc. hi ha el perill de que si el nano necessita diferents coses, qui li fa el seguiment?. Normalment es fa seguiment al 50%, es plantegen uns objectius, estratègies, indicadors, etc. cada 2 o 3 cursos. L'avaluació a llarg termini és molt complicada perquè intervenen molts factors que no podem controlar. (*
- *Es realitza treball en xarxa amb escoles, instituts, Serveis Socials, Infància, etc. És complicat fer-ho bé més enllà de fer reunions... Amb les escoles fem Comissions Socials (amb SS, EAP, escola i Càritas) on es fa un seguiment dels nanos o solucionar problemes que tinguin a l'escola. (*

4. Organització, personal , finançament

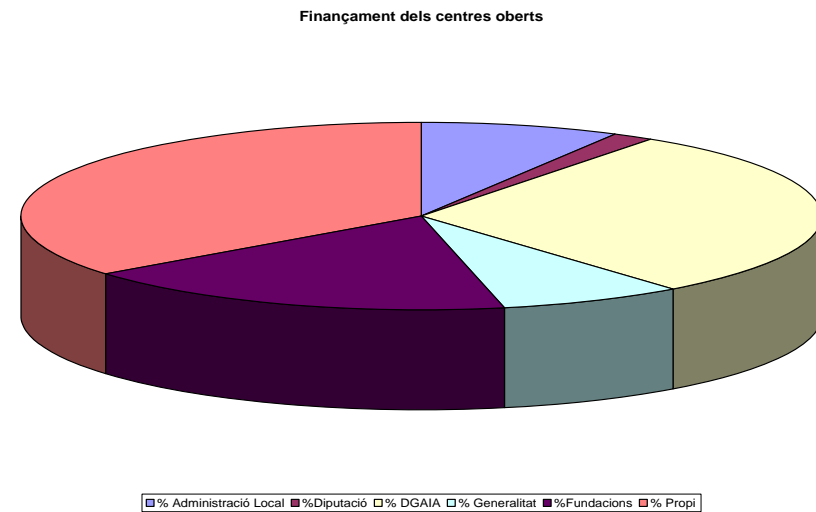
- En el decret s'estableix que: La ratio educador/infant varia de 1/20 a 2/20 l'any 1994, i es recull la possibilitat de disposar de recolzament per part de persones voluntàries.
- Tots els centres de la xarxa treballen a més de amb professionals amb persones voluntàries. La xifra total d'educadors que treballen de forma voluntària en els deu centres és de 281 persones.
- La majoria incorporen també en els projectes estudiants en pràctiques.

Reflexions que es fan des dels Centres Oberts de la Xarxa

- *Hem d'oferir un servei professionalitzat i utilitzar els voluntaris com a suport. La professionalització dóna garanties de consistència del servei*

Finançament

- Els centres oberts majoritàriament es financen amb finançament propi i pels recursos atorgats per les administracions públiques

- Hi ha consens en assenyalar la falta de reconeixement i coneixement institucional i social de la tasca realitzada pels centres oberts i, en general de la importància del treball preventiu
 - *una bona feina dels CO evita despeses futures de serveis socials.*

4 Temes clau per a la reflexió . Proposta

- Diferents tipologies d'usuaris / Diferents nivells d'intervenció
- La reflexió sobre l'edat: inici (menors de 6 anys) / la particularitat del treball amb els adolescents.
- El rol dels centres oberts com a suport a l'educació formal. El treball amb xarxa a les escoles.
- El treball amb les famílies: El treball i l'atenció a les famílies: educació sobre la funció parental / etc.
- La relació amb els serveis socials d'atenció primària: Recurs o punt nodal de la xarxa d'atenció a l'infant i a les famílies?

4. Bibliografia

- ASCENSIÓN MORENO: *El centro abierto y la UEC: recursos para la infancia y la adolescencia en situación de riesgo social en Barcelona*. Barcelona, 2005.
- ASSOCIACIÓ BARCELONA PER L'ACCIÓ SOCIAL: *Marc Estratègic de Benestar Social a Barcelona*. Barcelona, 2006.
- CRISTINA BRULLET: *Les famílies al segle XXI: Transformacions i tendències*. Barcelona, 2004.
- FUNDACIÓ JAUME BOFILL: *Família i Educació a Catalunya: L'ocupació del temps fora de l'horari lectiu dels nois i noies de primària i els recursos materials disponibles a les llars*. Barcelona, 2006.
- LLUÍS FLAQUER: *Las políticas familiares en una perspectiva comparada*. Barcelona, 2000.

5. Relació de persones entrevistades

Adsis Carmel	Mercedes Yubero
Casal Infantil	Rosa Balaguer
Centre de dia L'Esquitx	Mercè Soler
Centre Educatiu i de Lleure	Josep Rossinyol / Manel
Centre Obert Ciutat Meridiana	Lídia Acosta
Centre Obert Don Bosco	Caridad Ramirez
Centre Obert Joan Salvador Gavina	Maria Pilar Echave / Antoni Dieste
Centre Obert Martí Codolar	Domènec Valls
Centre Obert Tria	Anabel Carbonell
Esplai 8	Rosa Balaguer